5. Talaba-yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlashning kompetensiyaviy modelini ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish maqsadga muvofiqdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

[1]. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Oliy ta’lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PQ-2909-qarori. Toshkent, 2017-yil 20-aprel.

[2]. Quronov M. Milliy tarbiya va yoshlar ma’naviyati. Toshkent, “Ma’naviyat”, 2008, 256-bet.

[3]. Musurmonova O. Oila ma’naviyati – milliy g‘urur. Toshkent, “O‘qituvchi”, 1999, 192-bet.

[4]. Mavlonova R., To‘rayeva O., Xoliqberdiyev K. Pedagogika. Toshkent, “O‘qituvchi”, 2018, 528-bet.

[5]. Сластенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. Педагогика: учебное пособие для студентов высших учебных заведений. М., Издательский центр “Академия”, 2013, 608 с.

[6]. Подласый И.П. Педагогика. Новый курс, учебник для студентов педагогических вузов, в 2 кн. М., Гуманитарный издательский центр “Владос”, 2018, 57 с.

[7]. Bronfenbrenner U. The Ecology of Human Development: Experiments by Nature and Design. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1979, 330 p.

Boltayeva Nasiba Ilhom qizi (Buxoro Innovatsiyalar universiteti o‘qituvchisi, Buxoro davlat Pedagogika instituti “Maktabgacha ta’lim” kafedrasi mustaqil tadqiqotchisi)

BO‘LAJAK TARBIYACHILARDA STEAM TEXNOLOGIYASI ASOSIDA IQTISODIY TARBIYA BERISH KO‘NIKMALARINI BOSQICHMA-BOSQICH SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Annotatsiya. *Mazkur maqolada bo‘lajak tarbiyachilarda STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) texnologiyasi asosida maktabgacha yoshdagi bolalarga iqtisodiy tarbiya berish ko‘nikmalarini bosqichma-bosqich shakllantirish metodikasi asoslab berilgan. Tadqiqotda tarbiyachilarni tayyorlashning to‘rt bosqichli (motivatsion-qadriyatli, nazariy-bilim, amaliy-texnologik va refleksiv-baholash) uslubiy tizimi ishlab chiqilgan hamda har bir bosqichning mazmuni, metodlari va kutilayotgan natijalari yoritilgan. Nazariy tahlil va xorijiy tajriba umumlashtirilib, tarbiyachilarning kasbiy tayyorgarligini ta’minlovchi pedagogik shart-sharoitlar aniqlangan.*

Kalit so‘zlar: *maktabgacha ta’lim, iqtisodiy tarbiya, STEAM texnologiyasi, bo‘lajak tarbiyachi, kasbiy kompetentlik, bosqichma-bosqich shakllantirish, uslubiy tizim, iqtisodiy savodxonlik.*

МЕТОДИКА ПОЭТАПНОГО ФОРМИРОВАНИЯ НАВЫКОВ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ВОСПИТАНИЯ У БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ НА ОСНОВЕ STEAM ТЕХНОЛОГИЙ

Аннотация. *В данной статье обоснована методика поэтапного формирования у будущих воспитателей навыков экономического воспитания детей дошкольного возраста на основе технологии STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics). В исследовании разработана четырёхэтапная методическая система подготовки воспитателей (мотивационно-ценностный, теоретико-когнитивный, практико-технологический и рефлексивно-оценочный этапы), раскрыты содержание, методы и ожидаемые результаты каждого этапа. На основе теоретического анализа и обобщения зарубежного опыта определены педагогические условия, обеспечивающие профессиональную готовность воспитателей.*

Ключевые слова: *дошкольное образование, экономическое воспитание, технология STEAM, будущий воспитатель, профессиональная компетентность, поэтапное формирование, методическая система, экономическая грамотность.*

METHODOLOGY FOR THE STEP-BY-STEP DEVELOPMENT OF ECONOMIC EDUCATION SKILLS IN FUTURE EDUCATORS BASED ON STEAM TECHNOLOGIES

Annotation. *This article substantiates a methodology for the stage-by-stage formation of future preschool teachers' skills in providing economic education to preschool children based on STEAM (Science, Technology, Engineering, Arts, Mathematics) technology. The study develops a four-stage methodical system of teacher preparation (motivational-value, theoretical-cognitive, practical-technological, and reflective-evaluative stages) and describes the content, methods, and expected outcomes of each stage. Through theoretical analysis and the synthesis of international experience, the pedagogical conditions ensuring teachers' professional readiness are identified.*

Keywords: *preschool education, economic education, STEAM technology, future teacher, professional competence, stage-by-stage formation, methodical system, economic literacy.*

Kirish. Zamonaviy maktabgacha ta'lim tizimi bolalarni nafaqat bilim bilan qurollantirishni, balki ularda hayotiy kompetensiyalarni, jumladan iqtisodiy savodxonlikni erta yoshdan shakllantirishni taqozo etmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 5-fevraldagi PF-19-farmoni maktabgacha ta'limda o'yinga asoslangan va innovatsion yondashuvlarni joriy etishni ustuvor vazifa sifatida belgilab berdi. Biroq har qanday innovatsion metodika samaradorligi bevosita uni amalga oshiruvchi tarbiyachining kasbiy tayyorgarligiga bog'liq bo'ladi.

STEAM texnologiyasi asosida iqtisodiy tarbiya berish tarbiyachidan fan, texnologiya, muhandislik, san'at va matematika sohalarini integratsiyalash, loyihaviy faoliyatni tashkil etish hamda bolalarda iqtisodiy tushunchalarni amaliy tajriba orqali shakllantirish ko'nikmalarini talab qiladi. Xalqaro tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, tarbiyachilar STEAM ta'limining ahamiyatini yuqori baholasalar-da, uni amaliyotda qo'llash bo'yicha tajriba va o'ziga ishonch darajasi past bo'lib qolmoqda [1;3-b.]. Bu esa tarbiyachilarni maxsus, bosqichma-bosqich tayyorlash metodikasini ishlab chiqishni dolzarb qilib qo'yadi.

Mazkur maqolaning maqsadi bo'lajak tarbiyachilarda STEAM texnologiyasi asosida iqtisodiy tarbiya berish ko'nikmalarini bosqichma-bosqich shakllantirishning uslubiy tizimini nazariy jihatdan asoslash va uning tarkibiy bosqichlarini ochib berishdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va metodologiya. Tarbiyachilarni STEAM ta'limiga tayyorlash masalasi so'nggi yillarda xalqaro pedagogikada faol o'rganilmoqda. O.Monkeviciene va hammualliflari innovatsion STEAM amaliyotlari tarbiyachining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga va shu orqali 3–6 yoshli bolalar rivojlanishiga bevosita ta'sir etishini asoslaydi [1]. M.Yee Ng va S.Mohamed tarbiyachilarning STEM /STEAM ta'limini joriy etishdagi kompetentlik bosqichlarini tahlil qilib, ayniqsa, texnologiya va muhandislik komponentlarini integratsiyalashda qiyinchiliklar mavjudligini ko'rsatadi [2]. K.Boice va ham-mualliflari hamkorlikdagi STEAM o'qituvchi treningi dasturi tarbiyachilarning tayyorgarligi va o'ziga ishonchini oshirishini tajribada tasdiqlaydi [3].

Iqtisodiy tarbiya sohasida A.D.Shatova maktabgacha yoshdagi bolalar iqtisodiy tarbiyasining nazariy asoslarini, A.A.Smolenseva esa maktabgacha iqtisodiyot mazmunini ishlab chiqqan [4;5-b.]. L.S. Vigotskiyning yaqin rivojlanish zonasi konsepsiyasi tarbiyachi rolining bolaga bilim uzatishdagi yetakchiligini asoslaydi [6]. Ushbu manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, tarbiyachini tayyorlash yaxlit, izchil va bosqichli jarayon sifatida tashkil etilishi lozim.

Tadqiqot jarayonida nazariy-konseptual tahlil, qiyosiy-pedagogik tahlil, ilmiy manbalarni umumlashtirish va modellashtirish metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot metodologik asosini kompetensiyaviy, tizimli va faoliyatli yondashuvlar tashkil etadi.

Natijalar va muhokama. Nazariy tahlil natijasida bo'lajak tarbiyachilarda STEAM asosida iqtisodiy tarbiya berish ko'nikmalarini shakllantirishning to'rt bosqichli uslubiy tizimi ishlab chiqildi. Har bir bosqich o'ziga xos maqsad, mazmun, metodlar va kutilayotgan natijaga ega bo'lib, ular yaxlit izchillikda amalga oshiriladi.

Birinchi bosqich – motivatsion-qadriyatli. Ushbu bosqichda tarbiyachida STEAM asosida iqtisodiy tarbiya berishga ijobiy munosabat, kasbiy qiziqish va ehtiyoj shakllantiriladi. Bolalarda iqtisodiy savodxonlikni erta yoshdan rivojlantirishning ijtimoiy ahamiyati anglab yetiladi. Asosiy metodlar: muammoli suhbatlar, muvaffaqiyatli amaliyot namunalarini tahlil qilish, kasbiy motivatsiyani rag'batlantiruvchi treninglar.

Ikkinchi bosqich – nazariy-bilim. Bu bosqichda tarbiyachi STEAM texnologiyasining mohiyati, iqtisodiy tarbiya mazmuni hamda ularni integratsiyalash tamoyillari bo'yicha nazariy bilimlarni o'zlashtiradi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning yosh xususiyatlari va iqtisodiy tushunchalarni idrok etish bosqichlari o'rganiladi. Asosiy metodlar: ma'ruzalar, seminarlar, ilmiy manbalar bilan mustaqil ishlash, tushunchaviy xaritalar tuzish.

Uchinchi bosqich – amaliy-texnologik. Ushbu bosqich tarbiyachida STEAM-integratsiyalangan iqtisodiy mashg'ulotlarni loyihalash va o'tkazish ko'nikmalarini shakllantiradi. Tarbiyachi loyiha metodidan foydalanib, iqtisodiy mazmundagi amaliy vaziyatlarni ishlab chiqadi va sinab ko'radi. Asosiy metodlar: ustaxona (workshop), rolli o'yinlar, mashg'ulot loyihasini ishlab chiqish, mikroo'qitish (microteaching), hamkorlikdagi loyihalar.

To'rtinchi bosqich – refleksiv-baholash. Yakuniy bosqichda tarbiyachi o'z faoliyatini tahlil qiladi, natijalarni baholaydi va kasbiy o'sish yo'nalishlarini belgilaydi. O'z-o'zini baholash va o'zaro baholash orqali metakognitiv ko'nikmalar mustahkamlanadi. Asosiy metodlar: refleksiv kundalik, portfolio, o'zaro tahlil, ekspert baholash.

To‘rt bosqichning mazmuni va kutilayotgan natijalari quyidagi jadvalda umumlashtirilgan (1-jadval).

1-jadval

Tarbiyachilarni tayyorlashning bosqichma-bosqich uslubiy tizimi

Bosqich	Asosiy mazmun	Kutilayotgan natija
Motivatsion-qadriyatli	Kasbiy qiziqish va qadriyatli munosabatni shakllantirish	Barqaror motivatsiya va ehtiyoj
Nazariy bilim	STEAM va iqtisodiy tarbiya nazariy asoslarini o‘zlashtirish	Tizimli-nazariy bilimlar
Amaliy-texnologik	Mashg‘ulotlarni loyihalash va o‘tkazish ko‘nikmalari	Amaliy-metodik ko‘nikmalar
Refleksiv baholash	Faoliyatni tahlil qilish va o‘z-o‘zini baholash	Metakognitiv ko‘nikma va kasbiy o‘sish

Ishlab chiqilgan uslubiy tizim samaradorligini ta’minlash uchun quyidagi pedagogik shart-sharoitlar zarur: STEAM va iqtisodiy tarbiya mazmunining integratsiyalanganligi; nazariy bilim bilan amaliy faoliyatning uzviyligi; tarbiyachining mustaqil va ijodiy faoliyatini rag‘batlantirish; refleksiya va uzluksiz o‘z-o‘zini rivojlantirish madaniyatini shakllantirish. Bu shart-sharoitlar xalqaro tadqiqotlarda ta’kidlangan uzluksiz trening ehtiyoji bilan uyg‘un keladi [3;7-b.].

Xulosa. Olib borilgan nazariy tahlil bo‘lajak tarbiyachilarda STEAM texnologiyasi asosida iqtisodiy tarbiya berish ko‘nikmalarini shakllantirish izchil, bosqichli jarayon sifatida tashkil etilishi lozimligini ko‘rsatdi. Taklif etilgan to‘rt bosqichli uslubiy tizim (motivatsion-qadriyatli, nazariy bilim, amaliy-texnologik, refleksiv-baholash) tarbiyachining kasbiy kompetentligini yaxlit rivojlantirishga xizmat qiladi.

Har bir bosqichning mazmuni, metodlari va kutilayotgan natijalari o‘zaro bog‘liq bo‘lib, ular tarbiyachining nazariy bilimini amaliy ko‘nikma va refleksiv salohiyat bilan uyg‘unlashtiradi. Ushbu uslubiy tizim maktabgacha ta’lim amaliyotiga joriy etilishi tarbiyachilarning STEAM asosida iqtisodiy tarbiya berish sifatini oshirishga zamin yaratadi. Keyingi tadqiqotlar mazkur metodikaning tajriba-sinov sharoitidagi samaradorligini empirik asoslashga yo‘naltiriladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati:

(1). Monkeviciene O., Autukeviciene B., Kaminskiene L., Monkevicius J. Impact of innovative STEAM education practices on teacher professional development and 3–6 year old children’s competence development // Journal of Social Studies Education Research. 2020, vol. 11, № 4, p. 1–27.

(2). Yee Ng M.M., Mohamed S. Stages of Preschool Teacher Competence in Implementing STEM Learning. International Journal of Academic Research in Progressive Education and Development. 2025, vol. 14, № 1, p. 449–464.

(3). Boice K.L., Jackson J.R., Alemdar M., Rao A.E., Grossman S., Usselman M. Supporting Teachers on Their STEAM Journey: A Collaborative STEAM Teacher Training Program. Education Sciences. 2021, vol.11, № 3, Article 105.

(4).Шатова А.Д. Экономическое воспитание дошкольников. Москва, Педагогическое общество России, 2015, с. 254.

(5). Смоленцева А.А. Дошкольная экономика. Санкт-Петербург, “ Детство-Press”, 2019, с.176 .

(6). Vigotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. Cambridge, Harvard University Press, 1978, 159 p.

(7). O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2026-yil 5-fevraldagi PF-19-farmoni. “Maktabgacha ta’lim va tarbiya tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”.

Jabborova Feruza A’zamovna (Osiyo Xalqaro universiteti doktoranti; mail: feruza.21@mail.ru)

MULTIMADANIY TA’LIM JARAYONIDA O‘QITUVCHINING IJTIMOIY-KOMMUNIKATIV FAOLIYATI

Annotatsiya. *Mazkur maqolada multimadaniy ta’lim jarayonida o‘qituvchining ijtimoiy-kommunikativ faoliyatining mazmuni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotning dolzarbligi globallashuv sharoitida turli madaniyat vakillari bilan samarali pedagogik muloqotni tashkil etish zarurati bilan belgilanadi. Tadqiqotda pedagogik kuzatish, tahlil, qiyosiy va tavsifiy metodlardan foydalanildi. Natijalar o‘qituvchining kommunikativ kompetensiyasi, tolerantligi va madaniyatlararo muloqot ko‘nikmalari ta’lim samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligini ko‘rsatdi. Muallif tomonidan multimadaniy muhitda samarali pedagogik munosabatlarni shakllantirish bo‘yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi.*